

זה בקל וחומר.⁽¹⁴⁾ אלא דנו בדין אחר של בנין אב [מה מצינו]. וכיון דלאו קל וחומר הוא, לא אכפת לן בכך שסופו להקל. שהרי גזירת הכתוב היא. ויש לנו להשוות חמץ גנותר בין קולא ובין לחומרא.

וכך דן: הרי גותר אסור באכילה, ואף חמץ אסור באכילה. מה גותר בשריפה, אף חמץ בשריפה!

אמרו לו חכמים: נבילה תוכיה, שאף שהיא אסורה באכילה, אינה טעונה שריפה. ואף חמץ אינו טעון שריפה.

אמר להן רבי יהודה: הפרש יש בין נבילה גנותר וחמץ.

שהרי גותר אסור באכילה ובהנאה. וכן חמץ אסור באכילה ובהנאה. ושפיר ילפינן ליה מנותר: מה גותר בשריפה, אף חמץ בשריפה.

מה שאין כן נבילה, שאינה אסורה אלא באכילה בלבד, אבל מותרת היא בהנאה.

אמרו לו חכמים: שור הנסקל יוכיה, שאף שהוא אסור באכילה ובהנאה, אינו טעון שריפה. ואף בחמץ נימא כן.

אמר להן: הפרש יש בין חמץ גנותר לשור הנסקל.

שהגותר אסור בהנאה ובאכילה, ועניו כרת על אכילתו. ואף חמץ אסור באכילה ובהנאה, ועניו כרת על אכילתו. הלכך ילפינן להו מהדדי. מה מצינו גנותר שהוא בשריפה, אף חמץ הוא בשריפה.

מה שאין כן שור הנסקל, שאין עניו כרת על אכילתו.

אמרו לו חכמים: חלבו של שור הנסקל יוכיה, שהוא אסור באכילה ובהנאה [משום איסור שור הנסקל], ואף עניו כרת על אכילתו [משום איסור חלב]. ואפילו הכי אין הוא טעון שריפה. והכי נמי נימא בחמץ.

חזר רבי יהודה ודנו לחמץ בשריפה מדין כז-א אחר: גותר ישנו ב"בל תותירו", כדכתיב ביה "לא יניח ממנו עד בקר". ואף חמץ ישנו ב"בל תותירו". כדכתיב ביה "לא יראה" ו"לא ימצא". מה מצינו גנותר שהוא בשריפה, אף חמץ בשריפה!

שנחלקו חכמים ורבי יהודה בסוף תמורה, באשם תלוי [שבא על ספק איסור כרת, כגון שחלב ושומן לפניו, ואכל אחד מהם, ואינו יודע איזה מהם] שאירע בו פסול, או שנעשה גותר⁽¹⁾. לרבי יהודה אינו בשריפה אלא בקבורה. ויליף כן, מדכתיב "ושרפת את הגותר באש כי קדש הוא". ודריש, "הוא" בשריפה, ואין אשם תלוי וחטאת

יהודה במה דסופו להקל.

וצריך לומר, דחזר לדון דין אחר לדברי חכמים. אבל לדידיה מהני אף הקל וחומר. מהר"ם חלאווה.

1. ומפשטא דמתניתין לא משמע מידי דאיירי בגותר. וכן רש"י והרמב"ם בפירוש המשניות

ומותר להשהותו בינתיים. ולא שייך לומר על זה "יושב ובטל".

14. ובסוכה [לג ב] דן רבי יהודה מקל וחומר, דאין סוכה נוהגת אלא מד' מינין בלבד. והשיבוהו חכמים "כל דין שאתה דן, וסופו להקל, אינו דין". אלמא, לא אכפת ליה לרבי

העוף בשריפה.

ואמרו לו חכמים לרבי יהודה: **אשם תלוי** וחטאת העוף הבא על הספק, שלדבריו אינן בשריפה, יוכיחו על החמץ שאינו טעון שריפה. שהרי אף הן **בל תותירו**, ככל הקדשים שאסור להותירם עד בקר. ואפילו הכי אינם טעונים שריפה. שהרי רק **אנו אומרים** שהם בשריפה⁽²⁾. אבל אתה אומר שהם בקבורה!

[ועיקר ראייתם היא מאשם תלוי, אבל לא מחטאת העוף הבאה על הספק. דהא מהתם איכא למיפרך, מה לחטאת העוף, שכן אין ענוש כרת על אכילתה. מה שאין כן נותר וחמץ. רש"י, על פי השפת אמת⁽³⁾].

שתק רבי יהודה⁽⁴⁾.

אמר רב יוסף: היינו דאמרי אינשי: כפא דחטא נגרא, בגוזה נשרוף הרדלא [בכף שחקק האומן, שם ישרוף את לשונו בחרדל]! ומשל הוא לכך, שמתוך דברי רבי

וכן חטאת העוף שבאה על הספק [כגון המפלת דבר שהוא ספק ולד ספק אינו ולד, ומסופקת אם היא חייבת חטאת יולדת, הרי היא מביאה חטאת עוף מספק. ומקראי נפקא לן, דאין כאן ספק איסור חולין בעזרה]. שחטאת זו אסורה באכילה, לפי שחטאת העוף נמלקת. ולצד שלא הפילה ולד, ולא נתחייבה בחטאת, הרי עוף חולין הוא. והחולין נעשה נבילה על ידי מליקה. שלא התירה התורה מליקה אלא בחטאת העוף.

ואף בזו סבר רבי יהודה דדינה בקבורה ולא בשריפה. משום דמעט מ"הוא" דכתיב גבי נותר — "הוא" בשריפה, ואין חטאת העוף שבאה על הספק בשריפה

וחכמים סבירי, דאף אשם תלוי וחטאת העוף הבאה על הספק, הרי הם בשריפה.

3. והוסיף, דאפשר דאחר שנעשית נותר, לכולי עלמא היא בשריפה. דהרי ספק נותר היא. וספקא דאורייתא לחומרא. והא דקאמר רבי יהודה "יטילנה לאמה", היינו משום דהיא נימוחה שם קודם שנעשית נותר. ומשום כן כתב רש"י דפירכת חכמים היא מאשם תלוי.

4. וכתבו תוספות לפסוק כרבי יהודה. משום דסתם תנא בסוף תמורה כוותיה. ולא משום קל וחומר, שהרי לענין סוכה [יעוין לעיל כז ב הערה 7] קיימא לן כחכמים, דכל דין שסופו להקל אינו דין. אלא משום מה מצינו.

ואף דשתק רבי יהודה והסכים שנדחה הבנין אב, אין זה אלא לדבריו. אבל לדידן, דקיימא לן כחכמים באשם תלוי וספק חטאת העוף שהם

שם פירשו, דאיירי באשם תלוי שנודע לו לאחר השחיטה שלא חטא.

מיהו מתורת כהנים דמייתי התוספות [דמעט ליה רבי יהודה משריפה מ"כי קדש הוא"], משמע דאיירי אף לכשנעשה אחר כך נותר. ואין דינו בשריפה, משום דשאני משאר קרבנות. לפי שאינו בא אלא להגן ולתלות, עד שידוע לו שחטא. שפת אמת.

2. ורבנן לשיטתם, דלית להו הך פירכא [דהרי אית להו דאשם תלוי בשריפה], לא ילפי שריפה מנותר, משום דמשמע להו, "הנותר בשריפה ולא כל איסורין בשריפה", כדאיתא לעיל [כד א]. תוספות.

והרא"ש כתב, דסברי רבנן, חולין מקדשים לא ילפינן.

קודם לפררו. בין אם הוא זורה לרוח ובין אם מטילו לים.

או דלמא, הכי קאמרי: **מפרר זורה לרוח.** אבל **מטיל** אותו **ליים בעיניה!** ודוקא כשזורה לרוח צריך לפררו קודם. משום שאם יזרקנו כשהוא שלם, שמא ימצאנו אחר כך, ויבוא לאוכלו⁽⁵⁾. אבל כשזורקו לים, סגי ליה אף בלא פירור. ואין לחוש שמא ימצאנו, שהרי הוא נמס בים ונימוק מאליו.

וכן **תנן נמי לגבי עבודה זרה, כי האי גוונא!** שחייבה התורה לאבדה מן העולם. ואף התם יש להסתפק בדבר זה.

דתנן: **רבי יוסי אומר:** כיצד הוא מאבדה? — **שוחק אותה זורה את שחיקתה לרוח⁽⁶⁾, או שמטיל אותה לים!**

ואיבעיא להו: היכי קאמר רבי יוסי? האם אמר: שוחק זורה אותה לרוח, או שוחק

יהודה באשם תלוי, נסתר הדין שדן הוא עצמו בחמץ.

אביי אמר: דומה הדבר ל**סדנא דבסדני יתיב** [נגר המתקן את הסד ששמים בו את רגלי האסירים. וכשנתפס לבסוף בגניבה, הוא עצמו ניתן בסד שתיקן]. **דמדויל ידיה** [מהרמת ידיו, ומלאכתו שלו עצמו], הוא **משתלם** את עונשו.

רבא אמר: דומה הדבר ל**גירא דבגירי מיטיל** [עושה חצים, שנהרג לבסוף על ידי החץ שיצר הוא בעצמו]. **דמדויל ידיה משתלם!**

שנינו במתניתין: **וחכמים אומרים:** אף **מפרר זורה לרוח או מטיל לים!**

איבעיא להו: היכי קאמר? האם אמרו חכמים: מפרר את החמץ זורה אותו לרוח, או מפרר ומטיל אותו לים! שלעולם צריך

מן העולם. הלכך בים המלח אין צריך פירור, ובשאר נהרות צריך פירור. משום דסבר דאף דהחמץ נמס במים לאחר זמן, מכל מקום בשעת מעשה לא קיים השבתה.

ורב יוסף סבר, דלא מיקרי השבתה אלא כשהוא מבוער לגמרי מן העולם. הלכך בחיטים שאינם נמסים, בעי פירור אף בים המלח.

6. ופליגי חכמים התם, ואמרו לו: אם הוא זורה לרוח, היא נעשית זבל ומגדלת צמחים. ורחמנא אמר "לא ידבק בידך מאומה מן החרס". ואזלי חכמים במתניתין דחמץ, כרבי יוסי.

אי נמי, אף חכמים התם מודו הכא. משום דאין זו דרך הנאה. ודוקא לגבי עבודה זרה חששו לכך, משום שהיא אסורה אף שלא כדרך הנאה.

בשריפה, שוב יש לדון בנין אב. והרמב"ם והטור פסקו כחכמים.

5. רש"י. ומשמע מדבריו דצריך פירור משום חשש תקלה בלבד.

וכתב המקור חיים [סימן תלא], דכתב כן משום דמוקי לה לאחר ביטול, וכבר לא קאי עליה באיסור "תשביתו". ולא איירי אלא מדין קבורה דאיסורי הנאה [על פי דרכו, לעיל כז ב בהערה 1].

[או דאית ליה לרש"י כהראשונים, דמיד כשמוציאו מביתו כבר לא עובר על "בל יראה" ו"תשביתו"].

והוסיף, דלולא דבריו היה נראה לפרש, דפליגי בדין "תשביתו". רבה סבר, כל שלא יכול לעולם לבוא לידי אדם, כבר הוא חשוב כמושבת

והיתה בידו עבודה זרה, הרי הוא שוחקה, וזורה אותה לרוח!

ואם היה מהלך בספינה, הרי הוא שוחקה, ומטיל אותה לים! אלמא אף כשמטילה לים, צריך קודם לשוחקה.

ומקשינן: הא דקתני בעבודה זרה, דצריכה שחיקה אף כשמטילה לים, קשיא לרבה דאמר "אינה צריכה שחיקה".

והא דקתני בחמץ, דצריך פירור אף כשמטילו לים, קשיא לרב יוסף דאמר "אינו צריך פירור".

ומשנינן: הא דקתני שחיקה בעבודה זרה, לרבה לא קשיא. דהא דקאמר רבה "אינה צריכה שחיקה", איירי כשמטילה לים המלח. והא דקתני בביריתא דצריכה שחיקה, איירי כשמטילה לשאר נהרות, שהספינות מצויות שם.

וכן הא דקתני פירור בחמץ, לרב יוסף לא קשיא. הא דקתני דצריך פירור, איירי בחיטים שנפלו עליהם מים והחמיצו. שהם צריכים פירור, משום שאינן נמסים במים. והא דרב יוסף, איירי בנהמא [לחם]! שכיון שהוא נמס במים, אין הוא צריך פירור.

מתניתין:

חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח, הרי הוא מותר בהנאה לאחר הפסח!

אבל חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח, הרי הוא אסור בהנאה לעולם. משום שנאמר

ומטיל אותה לים! שלעולם היא צריכה שחיקה. בין כשזורה אותה לרוח ובין כשמטילה לים.

או דלמא, הכי קאמר: שוחק וזורה לרוח. כדי שלא תשאר שלימה. אבל כשהוא מטיל אותה לים, אינו צריך קודם לשוחקה, אלא מטילה כשהיא בעיניה.

אמר רבה: מסתברא, עבודה זרה סגי להטילה לים, אף כשהיא בעיניה. משום דלים המלח קא אזלא! שמאחר ואין ספינה עוברת שם, לא בעי שחיקה.

אבל חמץ, דלשאר נהרות קאזיל, בעי נמי פירור, משום שיש לחוש, שמא תפגע ספינה בחמץ ותטלנו.

אמר ליה רב יוסף: אדרבה, איפכא מסתברא. עבודה זרה דלא ממיסה [שאינה נמסה] במים, בעי שחיקה. ובלאו הכי אין זה איבוד⁽⁷⁾. אבל חמץ, שהוא ממים מאליו במים, לא בעי פירור.

תניא כוותיה דרבה, דחמץ בעי פירור אף בים. ותניא כוותיה דרב יוסף, דעבודה זרה בעי שחיקה אף בים.

תניא כוותיה דרבה: היה מהלך בערב פסח במדבר, והיה בידו חמץ, הרי הוא מפררו וזורהו לרוח!

ואם היה מהלך בספינה, הרי הוא מפררו, ומטיל אותו לים! אלמא, אף כשמטילו לים צריך קודם לפררו.

תניא כוותיה דרב יוסף: היה מהלך במדבר,

שחיקה אף בים המלח. ולפי זה בשאר נהרות לא

7. לכאורה משמע, דלרב יוסף, עבודה זרה בעי

"לא יראה לך שאור!" ומסיק בגמרא, דמשום שעבר על לאו זה, קנסו חכמים ואסרוהו בהנאה לעולם.

גמרא:

והוינן בה: מני מתניתין? הא לא כרבי יהודה היא, ולא כרבי שמעון, ולא כרבי יוסי הגלילי.

ומאי היא מחלוקתם?

כדתניא: שלשה זמנים יש באיסור חמין. א. ערב פסח משש שעות ולמעלה עד הלילה. דהיינו "לפני זמנו". ב. תוך הפסח, דהיינו "תוך זמנו". ג. אחר הפסח, דהיינו "לאחר זמנו".

בין לפני זמנו ובין לאחר זמנו, הרי הוא עובר עליו בלאו! אבל אין עונש כרת על אכילתו, אלא מלקות בלבד.

תוך זמנו, הרי הוא עובר עליו בלאו, ועל

אכילתו הוא עונש כרת — דברי רבי יהודה.

רבי שמעון אומר: חמין — לפני זמנו כז-ב ולאחר זמנו, אינו עובר עליו באכילתו בלא כלום⁽¹⁾!

ואם אכלו תוך זמנו, עובר עליו בכרת ובלאו!

ומשעה שאסור החמין באכילה, הרי הוא אסור אף בהנאה!

והא מילתא אתאן לתנא קמא [רבי יהודה]! שמשש שעות ולמעלה, דאיכא לאו באכילתו, אף הנאתו אסורה.

רבי יוסי הגלילי אומר: תמה על עצמך! היאך החמין אסור בהנאה כל שבעה? דקים ליה לרבי יוסי, שאף בתוך הפסח אין החמין אסור בהנאה, כי אם באכילה בלבד. וכל שכן שקודם זמנו אינו אסור בהנאה.

ומפרש ואזיל פלוגתייהו: ומניין לאוכל חמין

שמעון. משום שכשם שאיכא עשה ד"תשביתו" משש שעות, כן עובר מאז על "בל יראה".

ב. שיטת תוספות, דאף דאין עובר קודם זמנו בלאו דאכילה, אסור החמין מן התורה באכילה, משום עשה ד"תשביתו". ד"תשביתו" משמע, שצריך לבערו שלא באכילה.

מיהו, להסיקו תחת תבשילו מותר, דשפיר קרינן בה "תשביתו". וכן משמע מהא דקאמר "משעה שאסור באכילה אסור בהנאה, אתאן לתנא קמא". אלמא, לרבי שמעון אינו כן. אלא דוקא אכילה אסורה משש שעות, אבל לא הנאה. ומן התורה מותר אף להשהותו עד הלילה, ולבערו מעט מעט על ידי היסק. מיהו מדרבנן אסור לעשות כן, שמא יאכלנו.

יטיל אף על ידי שחיקה. דאם לא כן, למאי איצטרך להוליך לים המלח.

מיהו, אי אפשר לומר כן. דהא מוכח מכמה מקומות דמהני אף בשאר נהרות.

וצריך לומר, דלא פליג רב יוסף על רבה, אלא בחמין בשאר נהרות. אבל בעבודה זרה לא פליגי. אלא לכולי עלמא, בים המלח אין צריך שחיקה, ובשאר נהרות צריך שחיקה. תוספות. אבל בעבודה זרה מג ב כתבו כסברתם הראשונה. וכן כתב רבינו חננאל.

1. ה' שיטות מצינו בראשונים בשיטת רבי שמעון. א. שיטת רש"י [ויש אומרים דאף הרמב"ם סבר הכין], דאסור להשהותו אף לרבי